

**ГОСПОДАРСТВО ТА
ЕКОНОМІЧНА ДУМКА УКРАЇНИ
В УМОВАХ
АДМІНІСТРАТИВНО-
КОМАНДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
СИСТЕМИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ
ОСНОВ РИНКОВОЇ СИСТЕМИ
ГОСПОДАРСТВА (20-ТІ РОКИ
XX СТ. – ПОЧАТОК XXI СТ.)**

Тема 12.

План лекції

- 1. Становлення й етапи розвитку соціалістичної моделі господарювання в Україні**
- 2. Економіка незалежної України**
- 3. Теоретичне осмислення засад адміністративно-командної системи управління економікою та ринкового реформування у працях українських учених-економістів**

Становлення й етапи розвитку соціалістичної моделі господарювання в Україні

1

Після громадянської війни на території колишньої Російської імперії виникло 13 держав.

П'ять з них – країни Балтії, Польща і Фінляндія – стали справді самостійними.

В усіх інших, у тому числі й в Україні, утвердилася радянська форма державності.

Величезної шкоди народному господарству України завдали не тільки воєнні дії, а і **політика «воєнного комунізму»**, що проводилася з 1919 по 1921 рр., і означала воєнну диктатуру з широким застосуванням примусових заходів у господарстві.

На принципах “воєнного комунізму” будувалася в 1919 р. і продовольча справа в Україні. Наприкінці лютого 1920 р. було прийнято **Закон “Про продовольчу розкладку”**, за яким вся Україна проголошувалася територією державних заготівель.

Селянство чинило впертий опір заготівлям, і хліб, як правило, доводилося брати силою. Нарком продовольства УСРР О. Шліхтер визнавав, що кожний затовлений пуд хліба “був окроплений кров’ю”.

Головним заходом “воєнного комунізму” стала **ПРОДРОЗКЛАДКА**, за якою селяни повинні були здавати усі “надлишки” продовольства (за винятком необхідного для життя мінімуму).

Зібране продовольство надходило у розпорядження Наркомпроду для нормованого прямого розподілу між населенням міст.

Це обумовило ще одну ознаку “воєнного комунізму” – так звану **“хлібну монополію”**, або виключне право держави на реалізацію основних продуктів харчування.

БЕДНЯК И СЕРЕДНЯК, УВЕЛИЧИВАЙ ПОСЕВ, ВВОДИ ТЕХНИЧЕСКИЕ КУЛЬТУРЫ, УКРЕПЛЯЙ СВОЕ ХОЗЯЙСТВО!

Стан погіршився через засуху 1920 р. і, ще більш жорстоку, у 1921 р. Результатом став голод 1921-1922 рр.

Політика «воєнного комунізму» та економічна криза спричинили масове незадоволення більшовиками, особливо серед селянства.

Тому у березні 1921 р. на X з'їзді РКП(б) було прийнято рішення про заміну продрозкладки натуральним продподатком.

Було покладено початок системи заходів, які згодом назвали **новою економічною політикою (НЕП)**.

НЕП — це комплекс заходів перехідного періоду, який передбачав:

- заміну продрозкладки продродатком;
- використання товарно-грошових відносин, формування ринку;
- кооперування трудящих;
- запровадження госпрозрахунку, посилення особистої зацікавленості у результатах праці;
- тимчасовий допуск капіталістичних елементів у економіку.

Особливості та соціально-економічні наслідки сталінської індустріалізації та колективізації в Україні

ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ

Своєрідним фундаментом тоталітаризму в СРСР стала командна економіка, одним з проявів якої був перехід до директивного планування і форсованої індустріалізації.

Втілення в життя ідеї «побудови соціалізму в одній окремо взятій державі», постійне очікування війни зі світовим імперіалізмом передбачало перетворення СРСР в передову індустріальну державу. Але негайно розпочати таке переозброєння було неможливо в наслідок відсталості промисловості.

Відставання від західних країн, в яких спостерігався економічний підйом, збільшувалося.

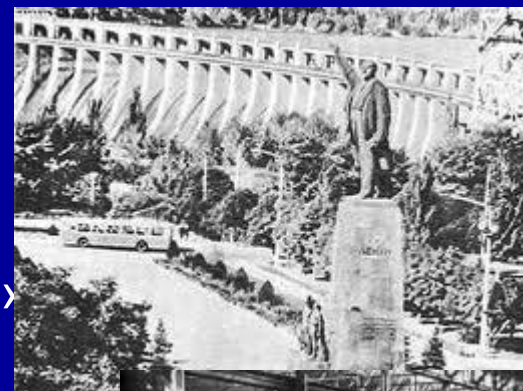

ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ

Успіхи перших п'ятирічок безсумнівні, дореволюційний рівень промисловості був значно перевищений.

- Стали до ладу металургійні гіганти «Запоріжсталь», «Криворіжсталь» і «Азовсталь»
- Давали продукцію тракторний і турбінний заводи в Харкові, машинобудівні підприємства в Києві, Одесі, Миколаєві.
- Виникли нові галузі промисловості, зокрема хімічна.
- Будівництво тисяч заводів протягом десятиліття вивело Україну на рівень великих індустриальних країн Європи, її промисловий потенціал у 1940 р. в сім разів перевищував показник 1913 р.

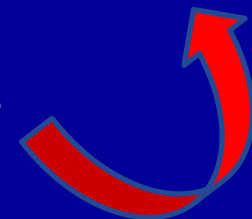
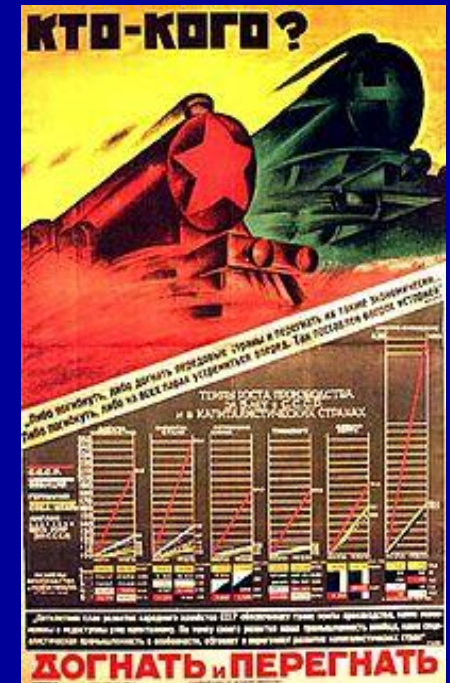
ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ

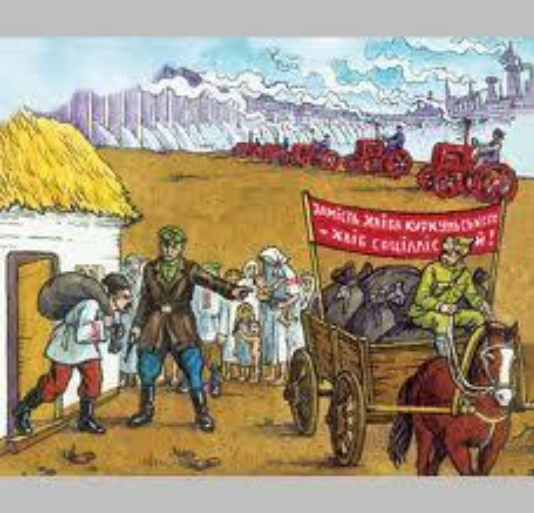
-

Але залучення у важку індустрію величезних фінансових, матеріальних і людських ресурсів, ігнорування легкої й харчової галузей, неувага до соціально-побутових запитів створили вкрай напружене становище із забезпеченням населення продовольством і товарами масового попиту.
Це підривало соціальне значення індустріалізації.

+

Проте, будівництво тисяч заводів протягом десятиліття вивело Україну на рівень великих індустріальних країн Європи, її промисловий потенціал у 1940 р. в сім разів перевищував показник 1913 р.

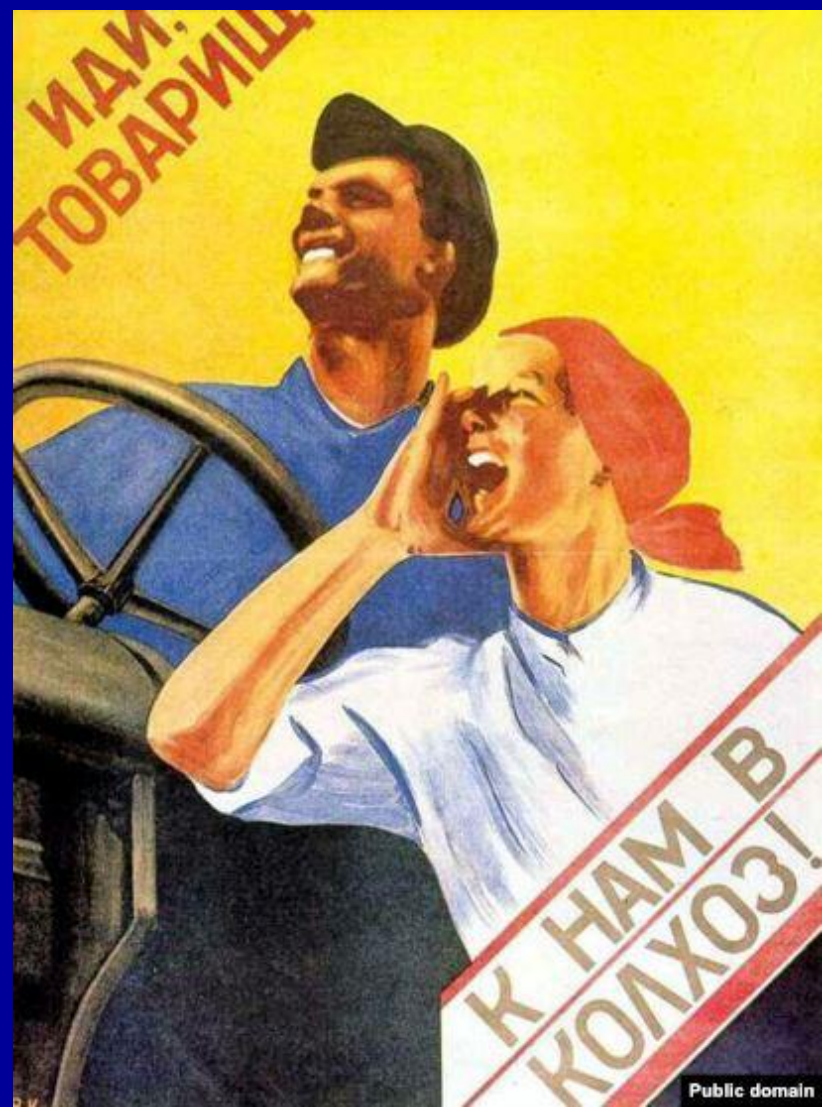

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

На кінець 20-х – початок 30-х рр. соціально-економічний розвиток країни поставив на порядок денний питання **перетворень у сільському господарстві на основі ліквідації приватної власності на землю і переходу до колективного господарювання на селі.**

Першим поштовхом для форсування колективізації стали хлібозаготівельні кризи у 1928-1929 рр. 1928 р. приніс Україні неврожай. Селяни стали всіляко ухилятися від хлібозаготівель. Тоді за наказом Сталіна почалися реквізиції зерна, як у роки «воєнного комунізму».

ВЖЕ З 1928 РОКУ
ТЕРОР БІЛЬШОВИЦЬКОГО
РЕЖИМУ В УКРАЇНІ НАБУВАЄ
ЧІТКИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ, ЯКІ МАЛИ
СВОЇМ АПОГЕЄМ
ГОЛОДОМОР
В УКРАЇНІ.

1929 року влада розгортає
тотальну колективізацію.

У селянина забирають найдорожче
– батьківську землю... Селяни
втрачають власність. Режим отримує
можливість повністю реквізувати зерно.

Наслідки колективізації:

- зниження продуктивності праці;
- падіння врожайності;
- непомірність хлібозаготівель;
- початок голоду.

Особливе занепокоєння влади викликає Україна. Потужна національна еліта, економічно незалежне і національно свідоме селянство становлять головну загрозу для комуністичного режиму.

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ ЦЕНТРАЛЬНИМ КОМІТЕТОМ ПАРТІЇ (БІЛЬШОВИКІВ), КЕРОВАНИМ ДИКТАТОРОМ Й. СТАЛІНИМ.

Наростає тотальний контроль держави і партії, впроваджуються насильницькі хлібозаготівлі, конфісковуються всі "надлишки" продуктів.

Як і чому почався голод?

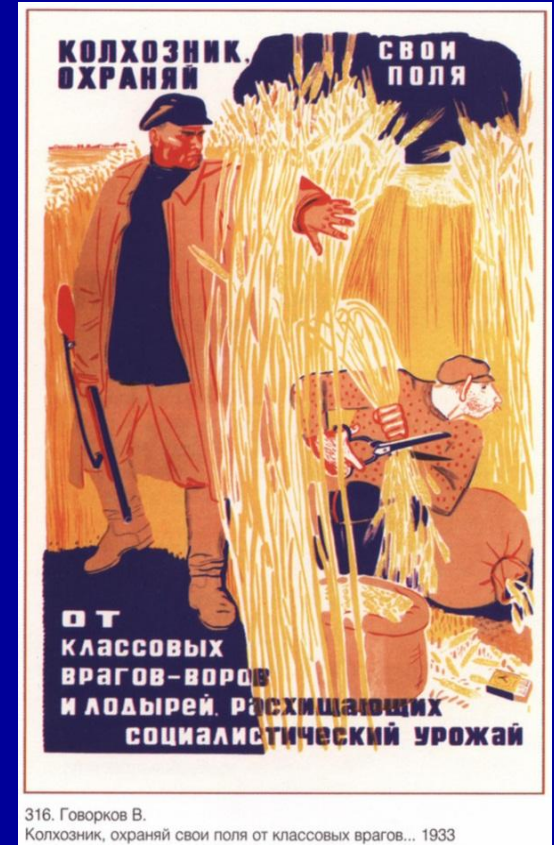
- Протягом січня – листопада 1930 року в Україні було заготовлено 400 млн. пудів хліба
- За такий самий період 1931 р. державні заготівлі становили лише 380 млн. пудів, але держава прагнула заготовити стільки ж, скільки в попередні роки

Якою була ситуація у 1932 році?

- На травень 1932 року була засіяна лише половина від запланованих площ, внаслідок неякісної обробки частина урожаю пропала. Голод вже почався. Та на це влада не реагувала.
- Влітку 1932 року на полях стали з'являтися люди, які зрізали колоски з колгоспного поля, щоб прокормити голодних дітей.

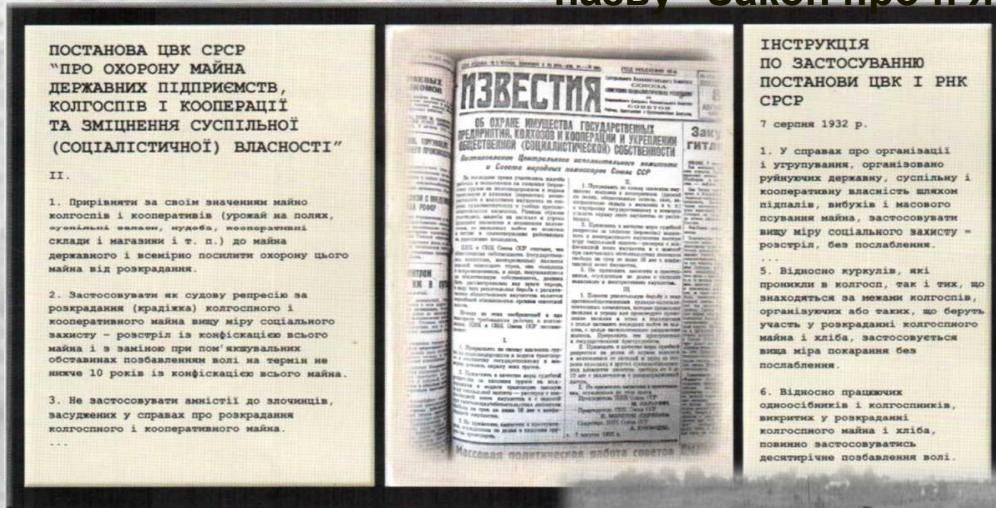
“ЗАКОН ПРО П'ЯТЬ КОЛОСКІВ”

ВІДТЕПЕР УСЕ КОЛГОСПНЕ МАЙНО НАЛЕЖИТЬ ДЕРЖАВІ

Режим затверджує на законодавчому рівні можливість вилучення всіх продовольчих запасів у сільського населення.

Прикриваючись гаслом захисту колгоспників, режим отримує можливість повністю реквізувати і розпоряджатися майном та врожаєм колгоспників.

7 серпня 1932 р. М. Калінін підписує постанову, за якою так зване розкрадання колгоспного майна карається розстрілом або позбавленням волі не менше як на 10 років. До постанови додається інструкція про її застосування, в народі отримує назву “Закон про п'ять колосків”.

ГОЛОД В УКРАЇНІ В 1932–1933 РОКАХ НЕ БУВ СПРИЧИНЕНИЙ НЕВРОЖАЄМ ЧИ ЗАСУХОЮ

ХЛІБ В УКРАЇНІ БУВ.

Радянський уряд масово продає збіжжя та інші сільськогосподарські культури за кордон.
В Україні на повну потужність працюють спиртзаводи, які переробляють дорогоцінний хліб на горілку.

Вона також іде на експорт.

З УКРАЇНИ ЗА КОРДОН ЕКСПОРТУЮТЬ У 1932 р. – 1,72 млн. т. У 1933 р. – 1,68 млн. т. ЗЕРНА

З МЕТОЮ ОДЕРЖАННЯ КОШТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛІТИКИ МІЛІТАРИЗАЦІЇ

ВПРОВАДЖУЄТЬСЯ ЕКСПОРТ ХЛІБА.

ВІН МАВ ІЛЮСТРУВАТИ ЗОВНІШНЬОМУ СВІТУ МІЦЬ ДЕРЖАВИ ТА ВІДСУТНІСТЬ ГОЛОДУ.

Плаваючий елеватор № 19. Херсонський порт. Вересень 1933 р.

Червоний обоз з хлібом на пристанційному приймальному пункті. Гадяч. 1930 р.

Відправлення ешелону з хлібом. Дніпропетровськ. 1932 р.

Телеграма В. Чубаря про виконання завдань з експорту хліба. Грудень 1932 р.

Експортуючи зернові культури за межі СРСР, режим відмовляється від зовнішньої допомоги, блокуючи на західних кордонах гуманітарну допомогу. Офіційно в країні відсутній голод.

**ПОСТАНОВА РНК СРСР
ПРО ВИПУСК ПШЕНИЧНОЇ ГОРІЛКИ
У ІV КВАРТАЛІ 1932 Р.**

12 листопада 1932 р.

Дозволити Наркомпостач Союзу РСР (Головспирту) протягом 4-го кварталу випускати на ринок виключно пшеничну горілку.

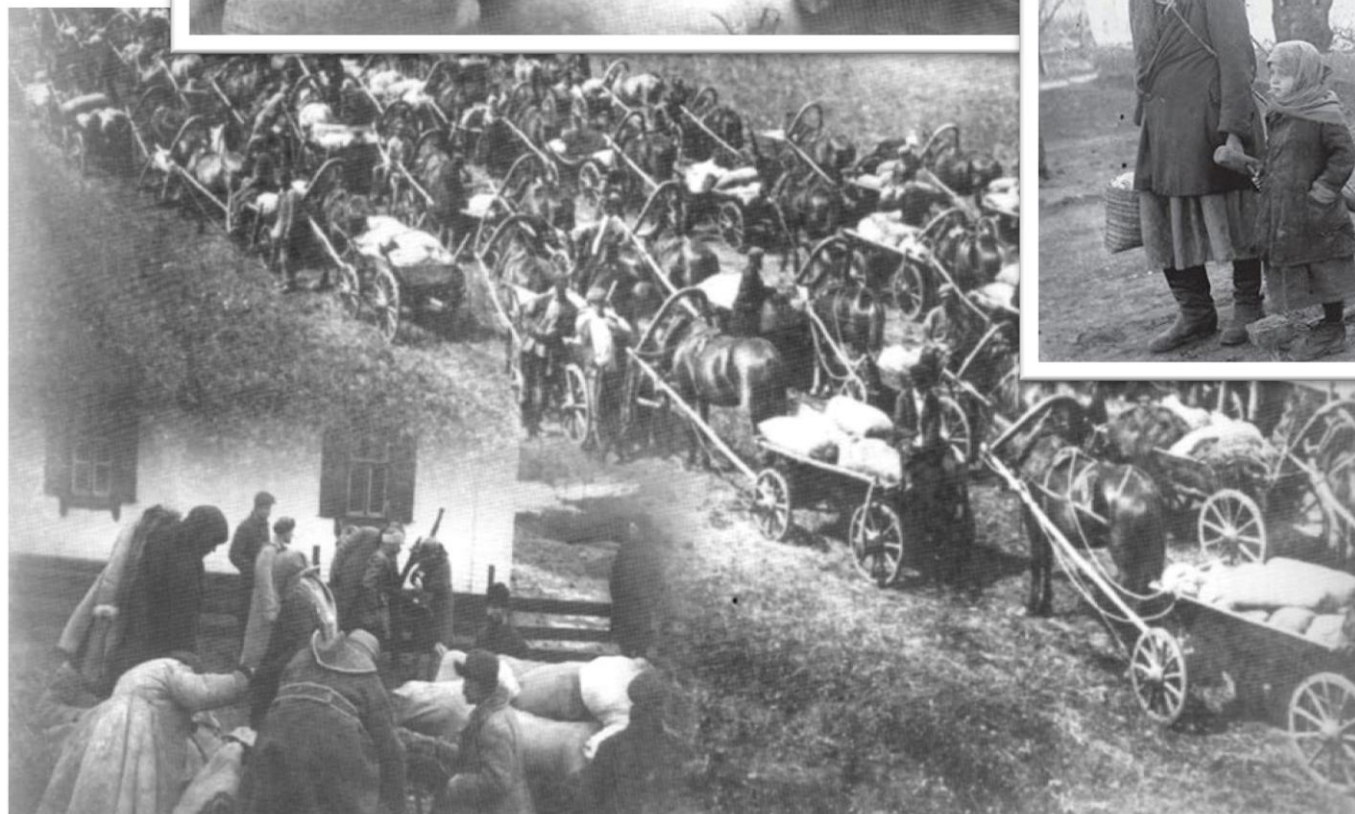
Заступник голови РНК СРСР В. Куйбішев
Заст. керівника справами РНК СРСР І. Мехлаук

Загальний вигляд будівництва великого елеватора. Херсон. 1932-1933 рр.

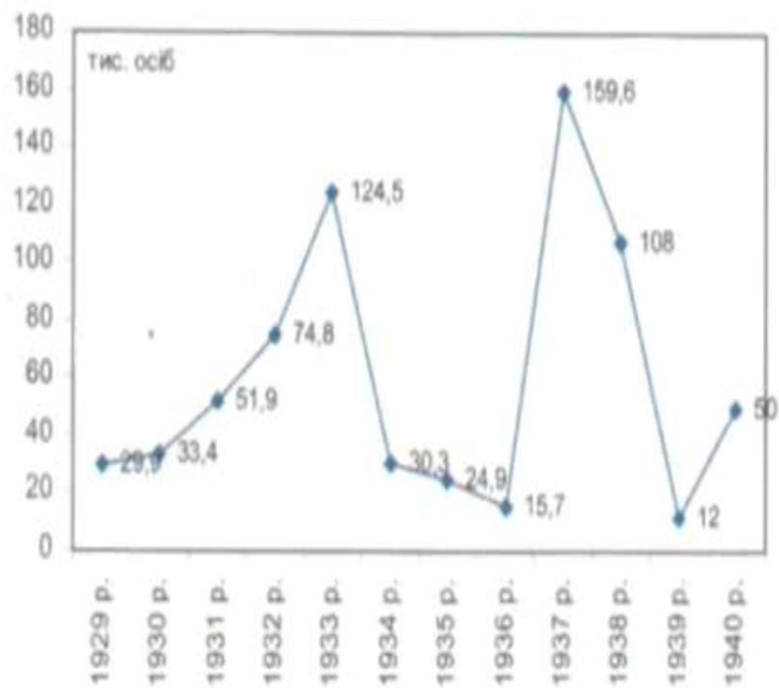

Завантаження корабля біля зернового елеватора. Миколаївський порт. 1931 р.

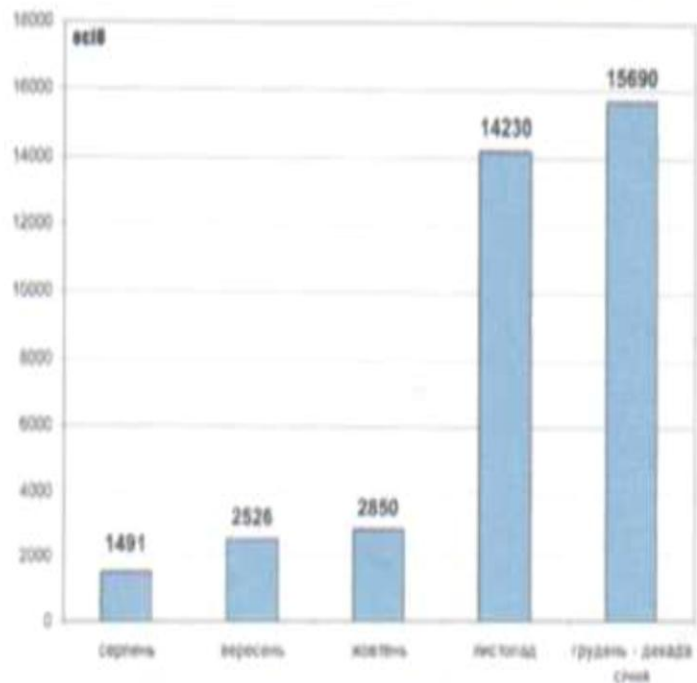
АРЕШТИ В УКРАЇНІ

1929–1940 рр.

КІЛЬКІСТЬ АРЕШТІВ У СПРАВАХ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ

СЕРПЕНЬ 1932 – СІЧЕНЬ 1933 рр.

МАСОВИЙ ТЕРОР РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ РЕЖИМОМ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Першу велику каральну акцію проти української інтелігенції організують у березні 1928 р. Заарештовують близько 450 працівників державних, господарських та культурних установ. Більшість із них засуджують до ув'язнення або висилки з України.

На лаві підсудних опиняються академіки, професори, студенти, вчителі, священники, письменники...

**УСЬОГО РЕЖИМ РЕПРЕСУЄ ДО 30 000 ОСІБ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ**

З 1929 р. терор спрямовується на знищення української еліти. ДПУ штучно вигадує фіктивні назви організацій націоналістичного спрямування, фабруючи по них процеси.

**МЕТА – ЗНИЩЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕЛІТИ, СТВОРЕННЯ
АТМОСФЕРИ ЖАХУ
В УКРАЇНСЬКОМУ
СУСПІЛЬСТВІ.**

**ФІКТИВНО ІНСПІРОВАНА ДПУ
ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО
НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

“СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ”

“УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ”

“УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ”

“ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ”

“КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНІЙ ВІЙСЬКОВО-
ПОВСТАНСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ”

“ПОЛЬСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ”

“СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ”

“ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ”

Звинувачені на лаві підсудних під час судового процесу у справі “Спілки визволення України”. Харків, 1930 р.

На перших допитах заарештовані заперечують свою причетність до будь-яких організацій, але після використання тортур (т. зв. “спеціальних засобів”) визнають усе, що було потрібне ДПУ. Так, Сергій Єфремов на допиті 25 липня 1929 року заперечує існування СВУ, а вже 10 вересня того ж року визнає, що “керував” нею.

Інтелігенція захищала український народ

Пам'ятники жертвам Голодомору

ДЕЯКІ ВИСНОВКИ

□ Більшовицькі економічні експерименти ("воєнний комунізм", НЕП, індустріалізація, колективізація) довели Україну до голодомору, від якого померло 7—10 млн. ні в чому не повинних людей.

□ Незважаючи на труднощі та жертви, правителі УРСР проводили індустріалізацію країни.

□ Розвивалися в основному сировинно-видобувні галузі: кам'яновугільна, залізорудна, металургійна, хімічна.

□ Насильницька, антинародна сталінська колективізація зруйнувала українця як незалежного господаря.

Відбудова та розвиток господарства України в повоєнні роки

Значні втрати господарства України в роки другої світової війни зумовили низький вихідний рівень порівняно з іншими країнами. У 1945 р. в Україні було вироблено лише 26 % промислової, 49 % сільськогосподарської довоєнної продукції, товарообіг зменшився до 31 % . У СРСР ці показники становили відповідно 92, 60, 45 % .

Відбудова господарства продовжувалася до 1950 р.

- Швидкими темпами розвивалася промисловість — 34,6 % щорічно при 22—23 % по СРСР.
- Перевага надавалася базовим галузям промисловості: паливній, металургійній, електроенергетичній, машинобудівній.
- Було відбудовано та побудовано понад 2 тис. підприємств.

ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1950 – 1980-ТІ РР.

УКРАЇНА В УМОВАХ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ І СРОБ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У 50-х — першій половині 60-х років основні напрями економічної політики залишалися практично незмінними. Зберігалися **високими**, порівняно з західними країнами, **темпи економічного зростання** України, хоча після 1950 р. вони помітно сповільнилися.

Економічне зростання в Україні продовжувалося на основі **"примітивної індустріалізації"**. Як і в попередні роки, перевагу надавали базовим галузям, **не пов'язаним з науково-технічним прогресом**.

Темпи розвитку групи Б відставали від групи А.

Частка засобів виробництва в загальному обсязі промисловості зросла з 62 % у 1940 р. до 72,4 % у 1965 р.

ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1950 – 1980-ТІ РР.

Перехід від
адміністративних до
економічних методів
управління
господарством

“ Косигінська реформа ”

Економічна реформа 1965 р СРСР, (в СРСР відома як Косигінська реформа, на Заході як реформа Лібермана) - реформа управління народним господарством і планування, здійснена в 1965-1970 рр.

Реалізована після відсторонення від влади М. С. Хрущова реформа представлялася як розрив з проявами властивого радянській економічній політиці другої половини 1950-х - початку 60-х рр. «суб'єктивізму» і «прожектерства», практикою адміністративних і вольових рішень.

ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1950 – 1980-ТІ РР.

Перехід від адміністративних до економічних
методів управління господарством

Передбачалося здійснити систему заходів, спрямованих на вдосконалення форм поєднання територіального і галузевого принципів управління, централізованого планового керівництва економікою і господарської самостійності підприємств, посилення стимулювання виробництва.

За програмою реформ управління господарством було ліквідовано раднаргоспи і відновлено систему управління через союзні та союзно-республіканські міністерства. На кінець 1965 р. у СРСР налічувалося 18 загальносоюзних і 13 союзно-республіканських промислових міністерств, а також республіканське міністерство місцевої промисловості.

ОСТАННЯ СПРОБА РЕФОРМУВАННЯ РАДЯНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ - ПЕРЕБУДОВА

1985 – 1990 р.р.

три етапи перебудови:

Перший етап (березень 1985 — січень 1987). Початковий період перебудови.

Другий етап (січень 1987 — червень 1989). «Золотий вік» перебудови.

Третій етап (червень 1989 — 1991). Заключний етап перебудови.

2. ЕКОНОМІКА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

- У 1991 р. Україна одержала лише атрибути суверенної держави. Але вона не відразу спромоглася наповнити їх реальним змістом.
- Особливо небезпечною стала незавершеність розбудови національної економіки.
- Перехід від адміністративно-директивної до ринкової економіки, від загальносоюзного економічного комплексу до власної економічної системи не міг бути безболісним.
- Це підтверджує і досвід інших країн.

- Кризовий стан у сільському господарстві зумовил и такі причини:
 - безгосподарність,
 - інфляція,
 - Відсутність кормів тощо.

У державно-колгоспному секторі склалася парадоксальна ситуація. З одного боку, державні господарства витрачають мільйони доларів лише на придбання ембріонів і кормів, щоб в перспективі створити м'ясне стадо, а з іншого - українські селяни не можуть продати тисячі голів відгодованої великої рогатої худоби, свиней, молока, сиру, масла.

- Як альтернатива державному аграрному сектору економіки України, в 1991-1993 рр. почали поступово створюватися фермерські господарства.
- Закон України "Про селянське (фермерське) господарство" визначає основи діяльності таких ферм.

В Україні є ферми різних типів: сільські, міжсільські, малі кооперативи сімейних господарств. Хоча їх зростання відбувається дуже повільно, але динаміка цього процесу є очевидною. Якщо на початку 1992 р. в Україні нараховувалось 2098, то на 1 жовтня 1993 р. - 26048 ферм.

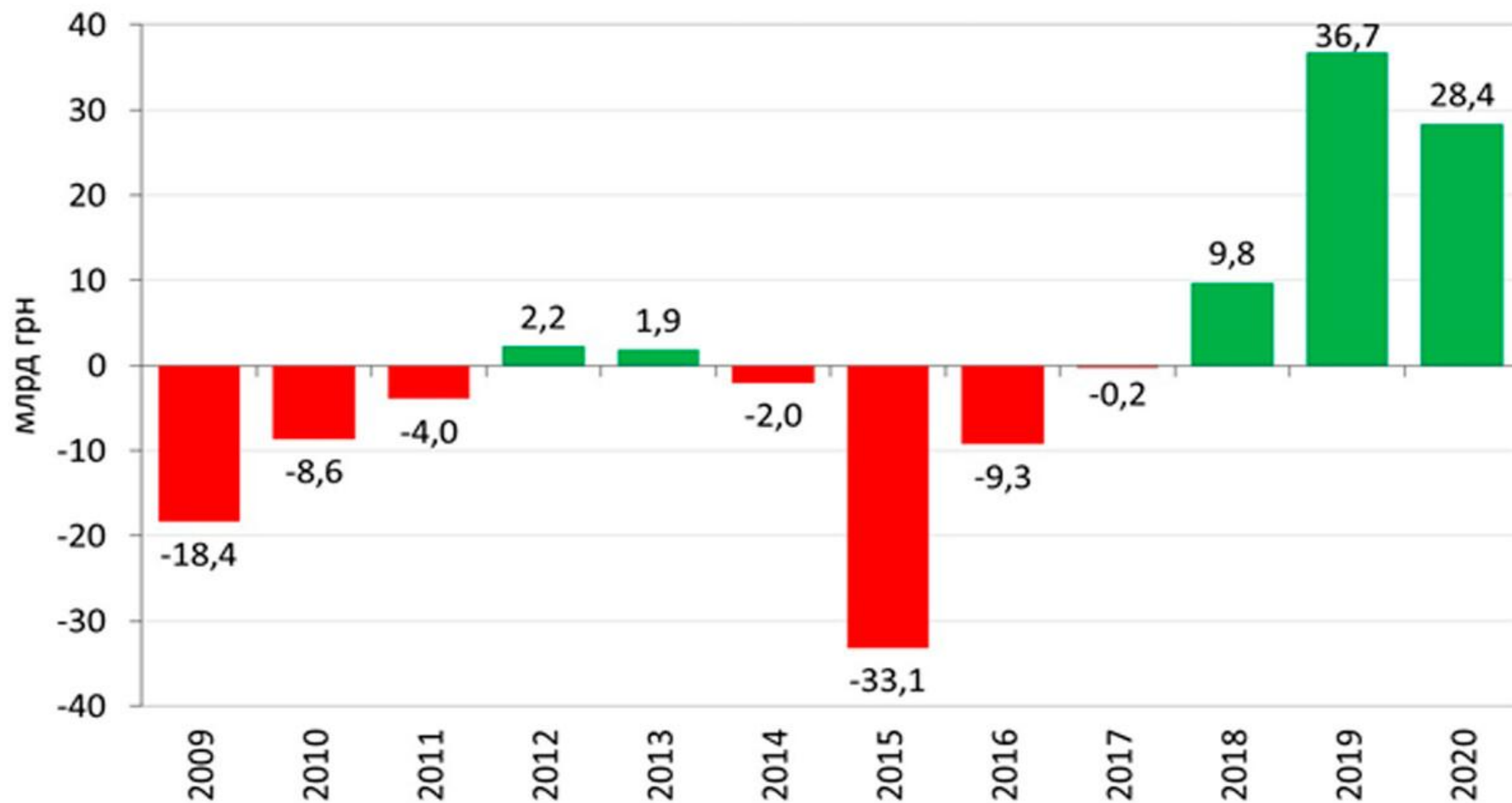

Важлива роль в економіці кожної країні належить банківській системі.

- У вересні 1991 р. створено Національний банк України (НБУ).
- Він є центральним банком держави, її емісійним центром, проводить єдину політику в сфері грошового обігу, кредиту, створення і зміцнення національної грошової системи, організує міжбанківські розрахунки, визначає курс національної грошової одиниці.
- Національний банк створює державну скарбницю, зберігає фонди грошових знаків, золото-валютні резерви, дорогоцінні метали. Статус НБУ затверджено Законом України "Про банки і банківську діяльність".

Фінансові результати діяльності банків в Україні у січні-липні 2009-2020 рр. (чистий прибуток/збиток)

- Криза в економіці ускладнюється ще й тим, що в Україні маємо дефіцит валюти. Пояснюється це тим, що держава про-дає дуже мало товарів, і ця тенденція посилюється, що ставить під загрозу забезпечення виробництва новим сучасним техно-логічним обладнанням.
- У 1993 р. Україна торгувала з 180 країнами світу, але регулярні торгові зв'язки встановлено лише з деякими з них. Понад 20% торгових операцій становив бартер. Вивозили з України за кордон переважно сировину та вироби первинної обробки.

- **Парадокс ситуації** полягає ще й в тому, що в Україні відбувається скорочення виробництва і може трапитись те, чого до цього часу не знала світова економічна практика - криза надвиробництва в умовах спаду виробництва (в Україні скорочується ринок, на товари відсутній попит через низьку якість і високі ціни).

- **Великим недоліком у проведенні реформ в Україні є повільне акціонування державних підприємств, тобто їх перехід до ринкових відносин. Без приватизації державної власності в країні неможливо створити цивілізовану ринкову економіку.**

- Важливою метою структурної стратегії є зниження рівня енергетичної та іншої ресурсної залежності України від зовнішніх чинників і зміцнення економічної безпеки держави. Лише за таких умов Україна зможе вивести економіку на світовий рівень, забезпечити значне зростання валютних надходжень, вкрай потрібних для збалансування бюджету.

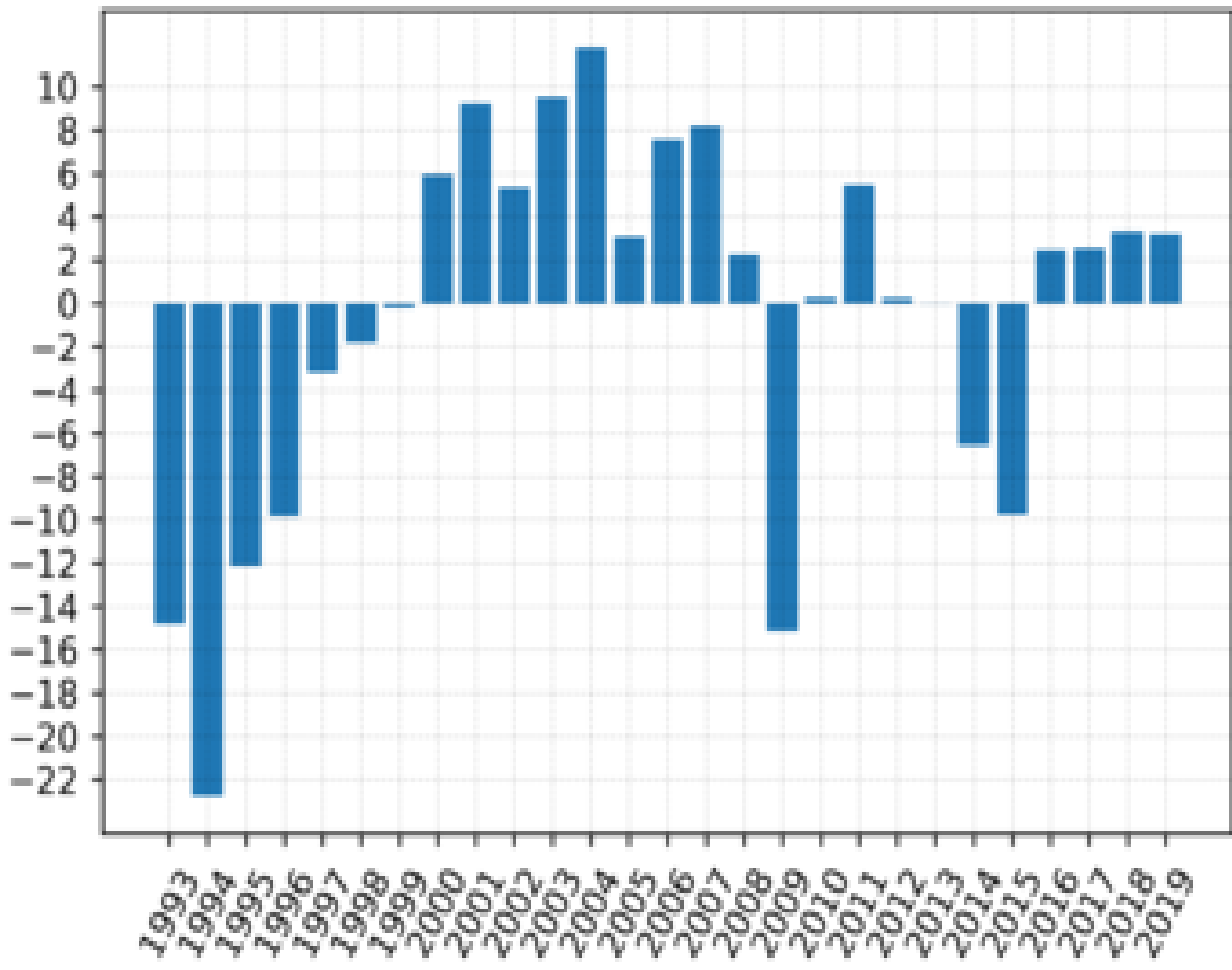

- **Важливим напрямом сучасної економічної політики України є перегляд податкової системи з метою зменшення тягара податків на економічну діяльність і забезпечення рівності юридичних і фізичних осіб усіх форм власності. З початку 1995 р. здійснено перехід до оподаткування прибутків підприємств та організацій за ставкою 30%, скорочено податкові пільги. Ставку податку на додану вартість зменшено з 28 до 20%.**
- **Однак бюджетно-податкова система України поки що продовжує зберігати репресивну спрямованість, не створюючи по-трібних мотивацій для підвищення результатів виробничої діяльності. Вона навпаки спонукає до приховування прибутку від оподаткування. Нині на "тіньовий" сектор економіки України припадає близько 50% від усіх економічних операцій. Реальний ВВП приблизно удвічі більший від офіційного.**

- **Характерною особливістю нинішнього економічного становища України є відносна фінансова стабілізація.**
- Основою цього стало постійне зменшення бюджетного дефіциту.
- Якщо на середину 1994 р. він становив 31,2% від валового внутрішнього продукту, то на кінець року - близько 10%, а у 1995 р. він не перевищував 7,3%.
- У 1996 р. дефіцит бюджету був ще менший.
- У 2017 році мав місце бюджетний профіцит

- **Важливою подією стала грошова реформа. Протягом 2-16 вересня 1996 р. введено в дію повноцінну національну грошову одиницю України - гривню.**

- **Нинішня економічна політика України знайшла підтримку світового співтовариства. Країни "Великої сімки" та найбільш впливові міжнародні фінансові організації - МВФ, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку наприкінці 1994 - початку 1995 рр. надали Україні вкрай необхідну кредитну підтримку обсягом майже 4 млрд. дол.**

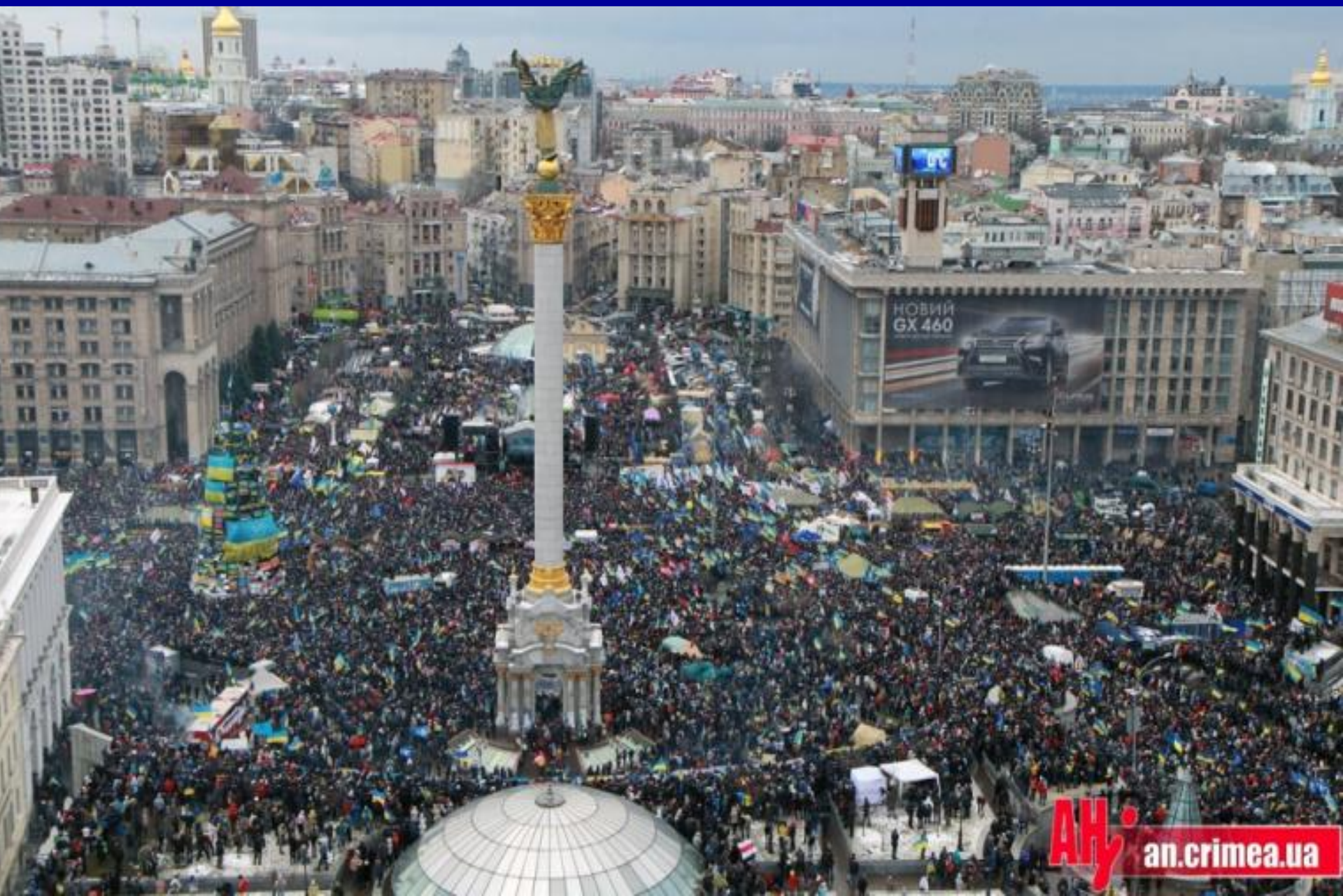
- Отримання статусу повноцінного члена ЄС, як стратегічна мета України була вперше задекларована президентом України Віктором Ющенком одразу після його обрання на початку 2005-го року.
- Хоча в дискусіях українськими посадовцями і політологами називалися декілька конкретних дат можливого набуття членства, на цей час офіційно Україні від ЄС було запропоновано лише Європейську політику сусідства. Адміністрація президента поставилася критично до запропонованого статусу відносин у рамках сусідства.

- В листопаді 2013 року на саміті у Вільнюсі очікувалось підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Однак, 9 листопада в Росії відбулася таємна зустріч президентів Януковича і Путіна, зміст якої залишається невідомим. Після цього українська влада різко змінила риторичу і 21 листопада 2013 Кабінет міністрів України вирішив призупинити процес підготовки до підписання угоди з Євросоюзом. Внаслідок цього, по всій Україні розпочались масові акції протесту.

«Марш мільйонів», 8 грудня

***УКРАЇНА
ПЕРЕМОЖЕ!***

**Теоретичне осмислення
засад адміністративно-
командної системи
управління економікою
у працях українських
учених-економістів**

ХАРАКТЕРНІ РИСИ РАДЯНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Характерними рисами економічної теорії, починаючи з другої половини 30-х рр., були:

**її повна
заїдеолог
і-
зованість**

**схоласти
ч-ність**

**вulgаризац
ія
суспільно-
економічних
процесів**

**з науки
повністю
зникають
альтернати
в-ність
суджень,
вилучаєтьс
я сама
науковість**

Виконуючи протягом десятиліть апологетичні й коментаторські функції, політична економія соціалізму не тільки все далі відходила від свого предмета, а й поступово знищувалася політикою

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Розвиток економічної теорії в Україні загалом не відрізнявся від відповідного процесу в Росії, але на окремих етапах мав і свої особливості.

У 20—30-ті рр. українськими вченими було зроблено значний внесок у дослідження економічних проблем.

Чільне місце тоді належало методологічним проблемам, зокрема питанню **предмета політичної економії**, дуже актуальному на той час.

Особливо своєрідними були постановка й спроби розв'язання українськими економістами **аграрного питання**.

Це зумовлювалось історичними особливостями організації в Україні селянського господарства.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Маржиналізм та
неокласика

М.Туган-Барановський,
Є. Слуцький, О. Чаянов,
К. Воблий та ін.
О. Чаянов: захист
індивідуального селянського
господарства;
К. Воблий: негативне
відношення до конфіскації
земель у селян

Догматичний
марксизм

В. Чубар, С. Косіор,
В. Затонський та ін.
Керувалися лінією партії
та вказівками з Москви

Немакрсистські
соціалістичні теорії

М. Грушевський,
В. Винниченко та ін.
Не сприймали економічні
програми марксистів,
боролися
проти їх здійснення.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

1918 р. було створено Українську Академію наук, де **М. Туган-Барановський** очолив соціально-економічний відділ.

З його ініціативи того самого року було створено Інститут економічної кон'юнктури, який мав на меті проведення економічних досліджень закономірностей суспільного розвитку.

Рекомендації цього інституту базувались на досягненнях світової економічної думки і спочатку були спрямовані проти економічної програми більшовизму, на розроблення плану самостійного розвитку України.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

У період панування тоталітарної системи (30-80 роки)

На початку 30-х років ще були думки, що суперечили офіційному курсу:
необхідність регульовальної ролі ринку та ринкових цін,
критикувалась ідея централізованого соціалістичного планування і
ліквідації загальних ціннісних орієнтирів, через що ціна
перетворюється з категорії ринкових факторів на суто облікову категорію

Проголошено
завершення
побудову соціалізму,
повну його перемогу,
початок переходу
до комунізму

Українська економічна думка
“розвивалася” за соціальним
замовленням,
в ізоляції від світової
екон. думки і
поступово занепадала

В. Ф. Левитський.

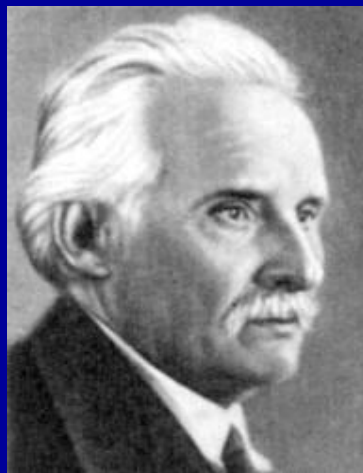
К.Г. Воблий

Р.М. Орженцький

М.В. Птуха

Л.М. Яснопольський

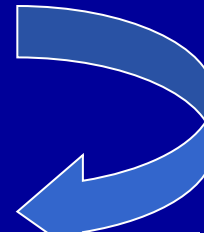
1960-1980 р.р. відбувалося поглиблення економічної думки

Харківський економіст, професор **Лібермана Є.Г.** (1897–1981) пропонував зробити деякі, хоча і не дуже рішучі кроки в бік перетворення соціалістичних підприємств у відносно самостійних товаровиробників. Для цього необхідно звільнити їх від дріб'язкової опіки центральних планових органів, які повинні встановлювати завдання тільки з обсягу і номенклатури продукції та термінів постачань. Всі інші планові показники підприємства повинні були розробляти самі, встановлюючи між собою прямі зв'язки на основі договірних угод.

1970—1990 р.р.: формуються нові концепції економічного розвитку країни, сучасна економічна думка, критика уявлень про функціонування економіки, поставлено питання про необхідність по новому переосмислити хід соціально-економічного розвитку, визначити місце і перспективи того типу суспільного устрою, який звався «розвинутим соціалізмом».

Розвиток економічної думки в сучасній Україні

Дослідження перехідної економіки,
закономірностей створення ринкової економіки,
сутності та чинників трансформаційних процесів

Освоєння знань, набутих світовою наукою і впровадження
їх у науковий обіг та господарську практику

Адаптація нових теоретичних поглядів
до економічних реалій

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Орієнтація владних структур на тоталітаризм поклала край розвитку економічної думки в Україні, перетворила її на складову радянської економічної теорії.

Було закрито щойно створені інститути та кафедри, припинено економічні дослідження (особливо у сфері кооперації), багатьох учених вислано з України або заарештовано.

Слід звернути увагу на певну **двоїстість у дослідженнях економістів**.

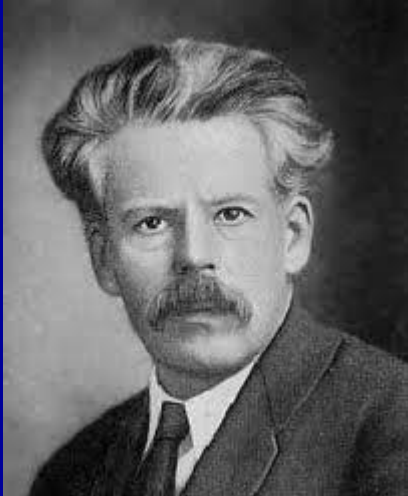
З одного боку, починає формуватись «офіційна» економічна наука, **з другого** — у працях економістів з'являються формулювання, що суперечили офіційним поглядам і навіть антимарксистські концепції.

Так, М. Волобуєва, який виступив у пресі з пропагандою переваг самостійного економічного розвитку України, було оголошено «ворогом народу», а його концепцію («волобуєвщину») — «виявом націоналістичних настроїв» в економічній думці. «Ворожими» було визнано також ідеї О. Чаянова, О. Челінцева, а згодом М. Туган-Барановського.

Відтоді економічна думка в Україні розвивається так само, як і в Росії, згідно із соціальним замовленням, в ізоляції від світової економічної

думки

УКРАЇНСЬКІ ЕКОНОМІСТИ

Євген Євгенович Слўцький
(1880 — 1948),
економїст, статистик і математик,
який справив величезний вплив на
розвиток сучасних економіко-
математичних досліджень,
викладач Київського комерційного
інституту (1913—1926).

Його ідеї, з дещо модернізованим
математичним апаратом, широко
використані у творах зарубіжних
економїстів Р. Аллена, Дж. Хїкса,
Хауттакера, Дебре, Ерроу та інших.